

درس دهم (اشکانیان و ساسانیان)

- ۱- مردم ایران نسبت به اسکندر و سربازان مقدونی چه دیدگاهی داشتند؟ مردم ایران نسبت به اسکندر و سربازان مقدونی و یونانی او، به چشم بیگانه نگاه می کردند و از سلطه بیگانگان بر سرزمین شان ناخرسند بودند.
- ۲- مردم ایران برای نشان دادن ناخرسندی خود نسبت به اسکندر و سربازان او، چه واکنش هایی نشان می دادند؟ آنها مقاومت هایی به شکل نافرمانی و شورش در مناطق مختلف کشور در برابر اسکندر و لشکریان او صورت دادند.
- ۳- چرا نافرمانی ها و شورش های مخالف اسکندر به نتیجه نمی رسید؟ این نافرمانی ها و شورش ها به دلیل آنکه پراکنده بود و میان آنها ارتباط و هماهنگی وجود نداشت به نتیجه مطلوب نرسید.
- ۴- اسکندر در کدام شهر درگذشت و سرنوشت قلمرو پهناور او چه شد؟ او در شهر بابل در سال ۳۲۳ ق.م درگذشت و قلمرو پهناور او توسط جانشینانش تجزیه شد. بلافاصله پس از مرگ وی، جنگ های داخلی میان سردارانش برای بدست گرفتن قدرت آغاز شد.
- ۵- سلسله سلوکیان چگونه و به رهبری چه کسی تأسیس شد؟ چند سال پس از مرگ اسکندر، یکی از سرداران او به نام سلوکوس بر بین النهرین، بخش هایی از آسیای صغیر، سوریه و فلات ایران حاکم شد و سلسله پادشاهی سلوکیان را تشکیل داد.
- ۶- سلوکوس اول چه لقبی به خود داد و چه اقداماتی انجام داد؟ او خود را نیکاتور یعنی فاتح خواند و ابتدا شهری را که به نام او سلوکیه نامیده شد و در ساحل غربی رود دجله قرار داشت به عنوان پایتخت برگزید. اما چند سال بعد، پایتخت خود را به شهر انطاکیه در شمال سوریه منتقل کرد.
- ۷- هدف سلوکیان از ایجاد شهرهای جدید در قلمرو خود در ایران چه بود؟ آنها قصد داشتند با ایجاد شهرهای جدید و کوچاندن یونانیان به این شهرها، فرهنگ یونانی را در ایران و دیگر متصرفات اسکندر در آسیا، رواج دهند. این شهرها بر اساس معماری یونانی برپا شده بودند و ساکنان آنها وظیفه داشتند از وقوع شورش های احتمالی و هجوم طوایف کوچرو جلوگیری کنند. از سوی دیگر این شهرها زمینه گسترش فعالیت های تجاری با سرزمین های دور و نزدیک را فراهم می آوردند.
- ۸- چه عاملی باعث شد سلوکیان نسبت به متصرفات خود در شرق ایران غافل شوند؟ نتیجه این غفلت چه شد؟ آنها از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر وارد رقابت و درگیری شدند. از این رو عمده توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطه کامل نداشتند. این مسئله سبب شد که به تدریج افراد یا خاندانهایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را بدست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند.
- ۹- چرا گفته می شود پایه های حکومت سلوکیان در ایران سست و لرزان بود؟ سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور زیر فرمان خود نگاه داشته بودند و هیچ گاه نتوانستند حس همزیستی و یگانگی با اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند و فرهنگ یونانی نتوانست در ایران گسترش و نفوذ عمیق پیدا کند.
- ۱۰- در رابطه با سلسله اشکانیان به این پرسش ها پاسخ داده شود:
الف) بنیانگذار این سلسله چه نام داشت؟ آرشک

ب) این خاندان از کدام قبیله بودند؟ قبیله پرنی یا آپرنی

ج) چرا به این سلسله نام اشکانیان داده شد؟ زیرا بنیانگذار آنان آرشک نام داشت و جانشینانش به احترام او لقب ارشک و بعدها اشک را به نام خود افزودند و بدین ترتیب این سلسله ارشکانیان و اشکانیان نامیده شد

د) بنیانگذار این سلسله اولین بار چگونه بر سلوکیان شورید؟ آرشک در ناحیه ای در نزدیکی قوچان امروزی بر فرمانروای سلوکی شورید و پارت و گرگان را از دست سلوکیان خارج کرد

۱۱- اشکانیان به چه ترتیب توانستند سلوکیان را بطور کامل از ایران بیرون کنند؟ اشکانیان با استفاده از جنگاوران قبایل شرق ایران که در سوار کاری و تیراندازی با کمان مهارت فراوان داشتند سپاه ورزیده ای را تشکیل دادند. آنان به تدریج به سمت غرب پیشروی کردند و پس از قریب به صدسال جنگ و گریز موفق شدند سلوکیان را بطور کامل از ایران بیرون کنند

۱۲- پایتخت های اشکانیان را نام ببرید؟ شهر نسا در ترکمنستان کنونی - شهر صد دروازه که یونانیان به آن هکاتم پللیس می گفتند در حوالی دامغان امروزی و شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی

۱۳- چرا نخستین فرمانروایان اشکانی ناچار به اظهار اطاعت از سلوکیان بودند؟ برای حفظ قلمرو خود

۱۴- اوضاع سلسله اشکانی را در زمان مهرداد اول توضیح دهید؟ مهرداد یکم با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را بطور چشمگیری افزایش داد. در دوران فرمانروایی او، سلسله اشکانی از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد.

۱۵- اقدامات مهرداد دوم اشکانی را توضیح دهید؟ مهرداد دوم نیز از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود. با فتوحاتی که مهرداد دوم انجام داد، وسعت قلمرو اشکانی به نهایت خود رسید و پایه های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید. در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از چین به ایران آمدند و در پی این سفارت ها بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران همین پادشاه بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند.

۱۶- یکی از مسائل مهم در سیاست خارجی حکومت اشکانی را بنویسید؟ اختلافات و جنگ های مکرر با امپراتوری روم شرقی بود

۱۷- علت جنگهای بین اشکانیان ایران و امپراتوری روم چه بود؟ در آنزمان امپراتوری قدرتمند روم در پی گسترش قلمرو خود به سمت شرق بود و گاه به گاه سپاه بزرگی روانه ایران می کرد. اما اشکانیان نیز مصمم بودند که با تمام قوا از مرزهای غربی ایران دفاع کنند و اجازه ندهند که بار دیگر بیگانگان بر کشور سلطه یابند.

۱۸- یکی از مهم ترین جنگهای اشکانیان و روم در زمان پادشاهی اتفاق افتاد. اُرد دوم

۱۹- در خصوص نبرد حران به پرسش های زیر پاسخ داده شود؟

الف) جنگ حران در زمان کدام شاه اشکانی اتفاق افتاد؟ در زمان اُرد دوم

ب) سردار مشهور روم در این جنگ چه نام داشت؟ کراسوس

ج) جنگ در چه مکانی رخ داد و نتیجه آن چه بود؟ در مکانی به نام حران رخ داد و سپاه روم شکست خورد

د) فرماندهی سپاه ایران در این جن را چه کسی بر عهده داشت؟ سردار بی باک و شجاع ایرانی به نام سورنا

۲۰- پس از جنگ حران ایران و روم بیشتر بر سر کدام مناطق با هم جنگیدند؟ بر سر تسلط بر ارمنستان و مرزهای سوریه با هم جنگیدند

۲۱- نظام حکومتی اشکانیان چگونه حکومتی بود؟ مجموعه ای از حکومت های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی مالیات و نیروی نظامی می دادند. این نوع حکومت را ملوک الطوایفی خوانده اند.

۲۲- چرا برخی حاکمان محلی در صدد نافرمانی از حکومت اشکانی برآمدند؟ حکومت اشکانی بر اثر جنگهای پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی و نیز درگیریهای نظامی در مرزهای شرقی، در اوایل قرن سوم میلادی به سستی گرایید. از این رو برخی حاکمان محلی در صدد نافرمانی برآمدند.

۲۳- آخرین شاه اشکانی چه کسی بود و حکومت وی چگونه از هم پاشید؟ اردوان چهارم (پنجم) بود که در برابر مشکلات داخلی موفق نبود و نتوانست خاندان ساسانی را که در فارس بر او شوریده بودند، آرام کند. سرانجام اردوان در جنگ با اردشیر بابکان ساسانی شکست خورد و کشته شد و سلسله اشکانی از هم پاشید.

۲۴- جنبه های متعدد میراث اشکانیان را توضیح دهید؟ حکومت اشکانی با رشادت و روحیه جنگاوری، ایران را از چنگ بیگانگان بیرون آورد. اشکانیان با آسان گیری و مداراجویی فرهنگی و دینی، اقوام و فرقه های دینی گوناگون و حتی یونانی تباران ایران را که در سراسر قلمرو آنها پراکنده بودند، در کنار یکدیگر حفظ کردند. سلسله اشکانی با اعمال چنین سیاست هایی بود که در دوران پس از اسکندر، توانست به ایران استقلال و حیثیت دوباره ببخشد. اشکانیان به تدریج با پیوند دادن اجزای مختلف فرهنگ ایرانی و ترویج ایران گرایی، ایران را احیا کردند.

۲۵- ساسانیان نام خود را از چه کسی گرفته اند؟ از ساسان، نیای اردشیر بابکان که سر دودمان آن سلسله بوده است.

۲۶- شخصیت ساسان را توضیح دهید؟ ساسان موبد نیایشگاه زرتشتی آناهیتا در شهر استخر واقع در منطقه پارس بود. او با دختر یکی از شاهان محلی پارس ازدواج کرد و بر نفوذ و قدرت خانواده خود افزود.

۲۷- اردشیر بابکان چگونه به قدرت رسید و سلسله ساسانی را تأسیس کرد؟ ابتدا بابک پدر اردشیر در پارس اعلام استقلال کرد. اردوان پنجم آخرین شاه اشکانی که از استقلال طلبی ساسانیان احساس خطر می کرد، به مقابله شتافت. اما در نهایت از اردشیر بابکان شکست خورد و سلسله ساسانیان به جای اشکانیان بر سر کار آمد.

۲۸- اردشیر ساسانی در شهر..... تاجگذاری کرد و آن را به پایتختی برگزید. تیسفون

۲۹- ساسانیان مصمم بودند چه نوع حکومتی را جایگزین حکومت اشکانی نمایند؟ آنان مصمم بودند به جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی، حکومتی متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند که دستورات و قوانین آن در سرتاسر ایران اطاعت شود.

۳۰- اردشیر ساسانی برای تثبیت قدرت خود با چه مشکلاتی روبرو بود و چگونه آنها را برطرف کرد؟ اردشیر با مشکلات متعدد داخلی روبرو شد. بسیاری از حاکمان محلی که نمی خواستند استقلال نسبی خود را از دست بدهند با حکومت جدید به مخالفت برخاستند. اردشیر بسیاری از مخالفان را با جنگ بر سر جای خود نشاند و برخی دیگر را با نامه نگاری و ارائه دلیل های گوناگون با خود همراه کرد.

۳۱- مشکلات حکومت ساسانی در خارج از مرزها رایان کنید؟ یکی از این مشکلات، امپراتوری روم شرقی بود که پی در پی به سرزمین های ایرانی حمله می کرد. از سوی دیگر یورش های مکرر قبایل بیابانگرد به مرزهای ایران، ساسانیان را به زحمت می انداخت.

- ۳۲- حکومت ساسانی بر اثر چه اقداماتی گسترش یافت و تثبیت شد؟ با اقدامات پادشاهانی مانند شاپور یکم و شاپور دوم که موفقیت های سیاسی و نظامی بزرگی در داخل و خارج کسب کردند، گسترش یافت و تثبیت شد.
- ۳۳- جنبش مزدک در زمان کدام پادشاه ساسانی اتفاق افتاد؟ در زمان قباد یکم
- ۳۴- جنبش مزدک خواستار چه چیزهایی بود؟ مزدک طرفدار برابری مردم در بهره مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود. او اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود. با وجود آنکه مزدک پیروان خود را از ستیز با طبقات بالا منع کرده بود، اما اموال بسیاری از بزرگان غارت شد و کار به خشونت و افراط کشیده شد.
- ۳۵- چرا قباد ساسانی در ابتدا از جنبش مزدک جانبداری کرد؟ زیرا می خواست از این طریق از قدرت اشراف، نجبا و موبدان بکاهد و دست آنان را از امور کشوری کوتاه کند.
- ۳۶- اشراف و نجبای ساسانی با قباد چگونه رفتار کردند؟ او را از پادشاهی برکنار و زندانی کردند
- ۳۷- قباد بعد از بازگشت دوباره به قدرت چه موضعی نسبت به مزدکی ها گرفت؟ وی برای حفظ موقعیت خود با مخالفان مزدک همراهی کرد.
- ۳۸- عاقبت کار مزدک چه شد؟ در پایان دوران قباد، با هدایت خسرو، پسر و جانشین او، مزدک به مناظره ای ساختگی دعوت شد که در پایان آن، به همراه تعدادی از هوادارانش به قتل رسید.
- ۳۹- خسرو انوشیروان ساسانی چه اقداماتی انجام داد؟ او یکی از پادشاهان مشهور ساسانی به شمار می رود. این پادشاه برای سامان بخشیدن به اوضاع کشور، اصلاحاتی را در زمینه اداری، نظامی و اقتصادی انجام داد ولی با اینهمه نتوانست مشکلات و مسائل داخلی حکومت ساسانی را برای همیشه حل کند.
- ۴۰- پس از انوشیروان، چه کسی به پادشاهی رسید و چه اتفاق مهمی در زمان او رخ داد؟ هرمز چهارم به تخت نشست. اختلاف و نزاع سیاسی در دربار ساسانیان اوج گرفت و یکی از سرداران مشهور به نام بهرام چوبین با پشتیبانی بزرگان علیه پادشاه سر به شورش برداشت و او را از قدرت برکنار نمود و خود به جای او به پادشاهی نشست.
- ۴۱- رقابت و اختلاف و دشمنی میان ساسانیان و رومی ها بر سر چه منافی بود؟ دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین های سرحدی بویژه منطقه ارمنستان با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند. یکی از اهداف رومیان از لشکرکشی پی در پی به ایران، تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می رسید. آنها می خواستند به طور مستقیم با این کشورها رابطه تجاری داشته باشند اما شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منافی که این مسیرهای تجاری برای ایران داشت می کوشیدند تا مانع موفقیت رومیان شوند.
- ۴۲- جنگهای رومیان با ایران در زمان پادشاهی شاپور یکم ساسانی را بنویسید؟ دو مورد از جنگهای دوره ساسانی در زمان شاپور یکم روی داد که در یکی از آنها گردیانوس امپراتور روم کشته شد و در دیگری والریانوس امپراتور روم به اسارت درآمد.
- ۴۳- مشکل مقابله با بیابانگردان در دوران ساسانی را بررسی کنید؟ هجوم مکرر اقوام بیابانگرد به شهرها و آبادی های ایران در مناطق سرحدی بود. قبایل صحراگرد آسیای مرکزی مکرر به مرزهای شمال شرقی ایران در منطقه خراسان هجوم می آوردند و به تخریب و غارت می پرداختند. شاهان ساسانی برای مقابله با تهاجم ویرانگر این قبایل، اقدام به لشکرکشی کردند و هزینه های زیادی را متقبل شدند.

- ۴۴- چگونگی برخورد حکومت ساسانی را با قبایل بیابانگرد عرب توضیح دهید؟ این قبایل به شهرها و آبادی های ایران در حاشیه جنوبی خلیج فارس و دریای عمان دستبرد می زدند. به همین دلیل شاپور دوم ساسانی در جریان یک عملیات نظامی، اعراب متجاوز را به سختی گوش مالی داد.
- ۴۵- حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب چه اقدامی انجام داد؟ بعدها حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب، حکومتی دست نشانده به ریاست اعراب لخمی (لخمیان) در جنوب غربی ایران به مرکزیت حیره تأسیس کرد.
- ۴۶- بروز اختلاف میان شاه و بزرگان کشور در دوران ساسانی چه نتایجی در بر داشت؟ این اختلافات گاه چنان شدت یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می انجامید. برکناری قباد، کشتن هرمز چهارم، کشتن خسرو پرویز، آشفتگی سیاسی در درون دربار و سرانجام تضعیف حکومت و کشور از نتایج این اختلافات بود.
- ۴۷- برخی از عوامل مؤثر در سقوط ساسانیان را بیان کنید؟ ۱- ضعف قدرت سیاسی پادشاهان ساسانی به دلیل اختلاف و درگیری پیاپی با اشراف و بزرگان ۲- شورش مکرر فرماندهان نظامی و دخالت آنان در کشمکش های سیاسی ۳- نارضایتی توده مردم از حکومت ساسانی به سبب وجود تبعیض ها و نابرابری های اجتماعی و اقتصادی و عدم مقاومت جدی آنان در برابر اعراب ۴- کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی به سبب طغیان رودخانه های دجله و فرات و شکسته شدن سدها و به زیر آب رفتن زمین های حاصلخیز آسورستان (بین النهرین) ۵- پیام جذاب دین اسلام که جهانیان را به پرستش خدای یگانه و برابری و برادری فرا می خواند ۶- انگیزه و روحیه قوی اعراب مسلمان

پرسش های نمونه درس دهم

- ۱- چه عواملی به بروز حرکت های استقلال طلبی در مناطق شرقی قلمرو سلوکیان کمک کرد؟ آنها از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر وارد رقابت و درگیری شدند. از این رو عمده توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطه کامل نداشتند. این مسئله سبب شد که به تدریج افراد یا خاندانهایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را بدست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند..
- ۲- موقعیت حکومت اشکانیان در دوران پادشاهی مهرداد یکم و مهرداد دوم را شرح دهید؟ مهرداد یکم با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را بطور چشمگیری افزایش داد. در دوران فرمانروایی او، سلسله اشکانی از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد. مهرداد دوم نیز از جمله پادشاهان لایق و با تدبیر اشکانی بود. با فتوحاتی که مهرداد دوم انجام داد، وسعت قلمرو اشکانی به نهایت خود رسید و پایه های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید. در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از چین به ایران آمدند و در پی این سفارت ها بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ابریشم توسعه پیدا کرد. در دوران همین پادشاه بود که اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند.

۳- دلایل بروز جنگ های پی در پی میان امپراتوری روم و ایران را در دوران اشکانی و ساسانی بررسی نمایید؟
دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین های سرحدی بویژه منطقه ارمنستان با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند. یکی از اهداف رومیان از لشکرکشی پی در پی به ایران، تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می رسید. آنها می خواستند به طور مستقیم با این کشورها رابطه تجاری داشته باشند اما شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منفعتی که این مسیرهای تجاری برای ایران داشت می کوشیدند تا مانع موفقیت رومیان شوند.

۴- حکومت ساسانی در اواخر دوران خود با چه مسائل و مشکلات داخلی مواجه بود؟ با مشکلاتی شامل اختلاف شدید میان بزرگان و پادشاه مواجه شد. این اختلافات گاه چنان شدت یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می انجامید. برکناری قباد، کشتن هرمز چهارم، کشتن خسرو پرویز، آشفتگی سیاسی در درون دربار و سرانجام تضعیف حکومت و کشور از نتایج این اختلافات بود.